

URBÁN PÉTER

A PÁLYAORIENTÁCIÓ HELYE AZ ISKOLÁBAN

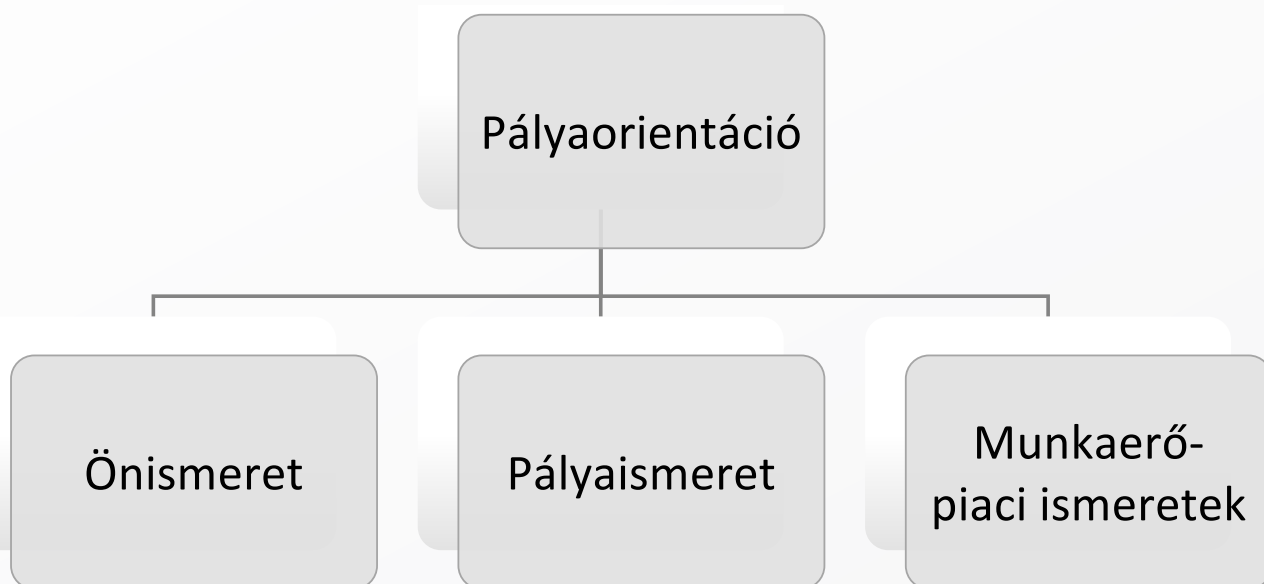
A kiegyensúlyozott, boldog élet egyik kulcsa az, hogy olyan dolgokkal foglalkozhasson az egyén a mindennapjaiban, amelyeket szeret, hogy kiteljesedhessen a munkája által. Az a fiatal, aki úgy választ középiskolát vagy később egyetemet, hogy tisztában van saját képességeivel és céljaival, valamint a munkaerőpiaci helyzettel, nagy eséllyel fog örömteli munkát végezni a szakmájában. Ezért egyre inkább fontos szerepet kapnak az iskolákban

az olyan fogalmak, mint a pályaaorientáció, életpálya-tervezés, karriertervezés. Vegyük hát sorra ezeket a fogalmakat, nézzük meg, mit is takarnak, és miért nőtt meg az utóbbi években a jelentőségük!

MI A PÁLYA? AVAGY KEZDJÜK AZ ALAPVETŐ FOGALMAK TISZTÁZÁSÁVAL

A *pályaaorientáció* célja, hogy az egyén megtalálja a számára legmeg-

felelőbb szakmát, életutat. A cél eléréséhez szükséges az, hogy az egyén tisztában legyen a saját képességeivel, továbbá az, hogy tudja, az egyes szakmákban milyen követelményeknek kell megfelelni, és végül az is, hogy a munkaerőpiacon milyen trendek vannak jelen az egyes szakmákat illetően. Vagyis a pályaaorientáció három alappillérrre épül: 1. önismeret, 2. pályaismeret, 3. munkaerő-piaci ismeretek.

Azt a tanácsadást, amely kitér mindhárom pillére, *pályaaorientációs tanácsadásnak* nevezzük. A pályaaorientációs tanácsadás célja, hogy a tanácskérőt – diákot – segítse abban, hogy a három területen – önismeret, pályaismeret, munkaerő-piaci ismeretek – információkhoz jusson, amelyek alapján meg tudja hozni a számá-

ra megfelelő döntést az életpályájával, karrierjével kapcsolatban.

Míg szüleink, nagyszüleink generációja bő 50–60 évvel ezelőtt csupán néhányszor kényszerült nagyobb döntésre az életpályájával kapcsolatban, addig a modern korban az új munkaerőpiaci trendek sokkal többször állítják döntés elé az egyént. A

munkahelyváltások, a különböző formájú munkavégzések, a projekt alapú megbízások, a requalifikáció és a folyamatos önképzés egyre összetettebbé rajzolják a képet az egyén szakmai életútjával kapcsolatban. Ezekre a jelenségekre reagálva született meg az *élethosszig tartó tanulás elve*. Az angol megnevezés (Lifelong Learning) alap-

ján LLL-nek is rövidített elvről elsőre talán „A jó pap holtig tanul” közmondás jut eszünkbe. Az élethosszig tartó tanulás viszont nem csupán azt jelenti, hogy az ember élete végéig fejlődik, érlik, változik, hanem azt is, hogy a tanulás az oktatási intézményrendszerek által nyújtott képzések befejeztével nem ér véget. Az LLL elve szerint *a folyamatos önfejlesztés az egyén felelőssége*, nem az államé vagy az iskoláé. A tanulást kiterjeszti az iskolában megszokott formális oktatáson túl a *nem formális és informális* lehetőségekre is. S végül az LLL azt a hozzáállást is jelenti, hogy a sikeres életpálya kialakításához az egyénnek késznek kell lennie folyamatosan frissítenie információit, bővíteni tudását, fejlesztenie a képességeit és formálni a hozzáállását.

Az LLL szemlélet tükrében tehát kiegészíthetjük az előző definíciót azzal, hogy a pályaeorientációs tanácsadás olyan tanácsadási formát takar, melynek célja, hogy a tanácskérő életpályájával kapcsolatos döntéseit segítse élete bármely szakaszában, az alapiskolától egészen a munkaerőpiacról való kilépésig. Az alapján, hogy milyen döntés előtt áll az egyén, különféle formáit különböztetjük meg a pályaeorientációs tanácsadásnak:

- pályaválasztási tanácsadás,
- továbbtanulási tanácsadás,
- álláskeresési tanácsadás,
- pályakorrekciós tanácsadás,
- munkába állási tanácsadás.

A fogalmak tisztázása végett összegzőként elmondhatjuk, hogy a pályaeorientáció alatt az egész életre kiterjedő, életpályával kapcsolatos tanácsadást értjük. A pályaválasztás en-

nek egy alcsoportja, mely az alap- és középiskolások pályaválasztásának támogatására irányul. A pályaeorientációs tanácsadás megnevezésnek elterjedt egy rövidebb változata is, a *pályatanácsadás*.

Ejtsünk pár szót a következő két fogalomról is, mivel gyakran használjuk őket: *karriertervezés* és *életpálya-tervezés*. Mindkét esetben ugyanarról van szó. A dupla használat oka abban gyökerezik, hogy az angol *career* szó jelentése sokkal szélesebb körű, mint a magyarban a *karrier* szónak. Míg a magyar nyelvben a karrier elsősorban egy hierarchián felfelé lépegetést, előmenetelt, fejlődést jelent, addig az angol nyelvben egy szélesebb értelemben vett életutat jelöl: nem csak előmenetelt, hanem az emberi élet szakmai és privát állomásait, azoknak sorrendjét, változását. Emiatt a jelentéskülönbség miatt kezdett elterjedni az életpálya-tervezés fogalom, mely pontosabban fejezi ki a lényegét, és mentes a negatív értelmezésektől is (a karierről önkéntelenül is eszünkbe juthat az inkább negatívan, mint pozitívan értékelt *karrierista* fogalom is).

A pályaválasztási tanácsadásnak két alapformáját különböztetjük meg: 1. információs tanácsadás, 2. segítő beszélgetés. Az *információs tanácsadás* – ahogy a neve is mutatja – konkrét információnyújtást takar. A tanácskérőnek konkrét kérdése van, melyre konkrét választ keres. Például: mely magyarországi egyetemeken lehet jogot tanulni? Vagy: milyen tantárgyból kell érettségiznem, ha orvosi egyetemre szeretnék jelent-

kezni? Ezekre a kérdésekre a tanácsadó vagy tudja a választ, és azonnal megadja a kért információt, vagy segít megkeresni.

A másíkfajta tanácsadás, a *segítő beszélgetés*, ennél bonyolultabb. Ebben az esetben ugyanis a tanácskérő nem konkrét kérdéssel jön, hanem azzal a problémával, hogy bizonytalan, segítségre van szüksége a döntésben. A tanácsadó ekkor nem egy konkrét választ ad neki, hanem egy- vagy többalkalmas beszélgetés során, személyre szabottan segíti őt a döntés egyes szempontjainak mérlegelésében, a saját reális helyzetének feltárásában, a döntésképtelenség okainak megkeresésében. Fontos hangsúlyozni, hogy a *tanácsadó nem dönt a tanácskérő helyett*, hanem csak támogatja őt a döntés meghozásában.

MILYEN LEHETŐSÉGEK VANNAK ARRRA, HOGY PÁLYAEORIENTÁCIÓVAL FOGLALKOZZON EGY ISKOLA VAGY EGY DIÁK?

A jövőt érintő kérdések megválaszolása nem egy egyszeri és gyors döntés, hanem egy hosszú folyamat. Az iskolarendszerünknek megvannak a maga korlátai, amelyek nem biztos, hogy minden fiatal számára kellő teret biztosítanak a felelős és tudatos pályaválasztáshoz. Éppen ezért gondoltuk a TANDEM-ben fontosnak azt, hogy olyan önismeretre és egyéni felelősségvállalásra építő pályaeorientációs programokat dolgozzunk ki, melyek kiegészítik az iskolák által nyújtott tudásátadást. Nagy az iskolák felelőssége, kevés azonban a tere és lehetősége, ezért kötelességünk se-

gíteni és támogatni őket abban, hogy valóban életrevaló fiatalokat engedjenek ki a kapuikon. „Semmilyen szél nem jó annak, aki nem tudja, melyik kikötőbe tart” – állítja Seneca. Ezt az elvet érdemes érvényesíteni a pályorientáció, később pedig a tudatos karriertervezés terén is, hogy sikerüljön révbe érniük, igényeinknek leginkább megfelelő állást találjunk és munkát végeznünk.

Az iskolában rendszerint egy pedagógus van megbízva azzal a feladattal, hogy segítse a diákok pályaválasztását. Ez a pedagógus a gyakorlatban tisztában van azzal, hogy mikor vannak a felvételi időpontok, hogy milyen nyomtatványokat szükséges a jelentkezéskor kitölteni, segít ezeknek a kitöltésében, vagy sok esetben ki is tölti a diákok helyett. Az interneten is fellelhetőek az egyes középiskolák és egyetemek, sok hasznos információhoz hozzá lehet jutni a világháló segítségével. Amit azonban a google biztosan nem tud megválaszolni, az az, hogy hova menjek továbbtanulni. Az biztos, hogy egy csomó lehetőséget fel fog kínálni, de a döntést nem fogja meghozni.

Nézzünk most meg egy jó gyakorlatot, hogyan lehet a diákokat támogatni a döntés meghozásában. A TANDEM-ben ugyanis még 2011-ben kifejlesztettünk egy egész napos pályorientációs programot, ahol a három alappillére építve tartunk foglalkozásokat és hívunk meg vendégeket. A cél nem csak az, hogy a diákok foglalkozzanak a pályaválasztással, hanem az is, hogy ebben örömeiket is leljék.

MESTERSÉGEM CÍMERRE?

Az egész napos rendezvény egy délelőtti kiscsoportos foglalkozással kezdődik, melyben játékos gyakorlatok segítségével foglalkoznak a diákok olyan kérdésekkel, hogy ki nek mi az erőssége, mik a kedvenc tantárgyai, milyen álmai és vágyai vannak és hasonlók. A délelőtti négy órában a hangsúly a pályorientáció első alappilléren, az *önismereten* van, hiszen ahhoz, hogy tudjak a jövőmmel kapcsolatban választani, tisztában kell lenniük a saját képességeikkel és a saját igényeikkel.

ÉLŐ KÖNYVTÁR

A délutáni rész fő attrakcióját az ún. élő könyvtár jelenti. Az élő könyvtár lényege, hogy a diákoknak lehetősé-

gük nyílik személyesen elbeszélgetni a legkülönbözőbb foglalkozásokat űző személyekkel arról, hogyan élik meg a hivatásukat. 15–20 percig beszélgethetnek velük, kérdezgethetik őket, s aztán mehetnek a következőhöz. Pont úgy, mint a könyvtárban a könyvekkel: leveszik a polcról, lapozgatják, elolvassák a tartalomjegyzéket, aztán visszateszik, s mennek a következőhöz. Azzal a különbséggel, hogy itt élő „könyvekkel” beszélgethetnek, így első kézből kapják az információkat, ráadásul sokkal „életszagúbban”. Itt jelenik meg a leg-erősebben a pályaismereti és munkaerő-piaci ismereti szempont, de a három pillérré épülnek azok az ötletek is, melyek az élő könyvtár kísérő programjaiként születtek meg.

FELVÉTELIZZ OKOSAN!

Merthogy az élő könyvtárral párhuzamosan számos egyéb – a pályaválasztást elősegítő – program várja a diákokat. A Felvételizz okosan! társasjátékban például félméteres bábok és egy óriási dobókocka segítségével kóstolhatnak bele, hogy mi vár majd rájuk az érettségi és a felvételi vizsga után az egyetemen. Az egész társasjáték negyven mezőből áll, és a „Gazdálkodj okosan” mintájára olyan különböző – komoly és mókás – feladatokat, kérdéseket, szituációs játékokat tartalmaz, melyek a játékban résztvevő diákoknak nem csak önfelelt szórakozást biztosítanak, hanem rengeteg hasznos információval is ellátja őket az egyetemi és kollégiumi élettel kapcsolatban (mi az a szemeszter és vizsgaidőszak, kicso-da is a dékán, melyek a legnagyobb hazai és magyarországi egyetemek, stb.).

DIPLOMÁS ELŐKÉP ÉS A TÖBBIEK

A kreatív pultnál mindenki saját névjegykártyákat készíthet, életrajzokat alkothat (szó szerint kreatívat, mert rendhagyó alternatív eszközök állnak a rendelkezésükre, nem csak egy papír és toll) vagy motivációs pitét készíthet, amely úgy „sül ki”, hogy mindenki összeírja azokat a motivációit, amik befolyásolják őt egy munkahely elfogadásánál, illetve mi mindent várnak el egy munkahelytől. S ha már a szempontokat összegyűjtötték, mindjárt ki is próbálhatják magukat a következő pultnál, ahol próba-állásinterjúk

zajlanak. Nagy sikere szokott lenni a diplomás előKÉP ötletének is. A lehetőség, hogy már tizenévesen felpróbálják a talárt és kezükben a diplomával lefénnyképezkednek, nagyon sok diákot motivál. Pont ez a célja ennek a lehetőségnek: a modern pszichológiai kutatások szerint minél inkább el tudunk képzelni egy képet a jövőnkől, annál inkább el fogjuk tudni érni azt. A sok játékos program mellett nem maradhat ki az egyéni tanácsadás sem. Ha valakinek konkrét kérdései vagy dilemmái vannak, amikben tanácsra van szüksége, annak egy pályaválasztási tanácsadó áll a rendelkezésre. Miközben a tornateremben mini fesztiválhangulat uralkodik, az udvaron egy kötélpálya várja azokat a diákokat, akiknek van bátorságuk bekötött szemekkel végigmenni a kacskaringós, veszélyekkel és ingerekkel teli pályán.

2011 óta több mint 2 tucat pályaválasztási napot tartott a szervezet (ebből csak egyet nem szlovákiai magyar iskolában). Ezekből az alkalmból kiindulva állíthatjuk, hogy a diákoknak van igényük foglalkozni a pályaválasztási kérdésekkel, még ha a „mi leszel, ha nagy leszel” kérdéssel nem is szívesen szembesülnek. A kihívás a felnőtteknek az, hogy megtalálják azokat a játékos és diákok számára is érdekes módszereket, amelyek észrevétlenül előhozzák belőlük a válaszokat a saját kérdéseikre.

KARRIER-TANÁCSADÓI DÍJ

A program középiskolás verziója 2013-ban megkapta az országos „Karrier-tanácsadói Díj 2013” (Národná cena kariéry 2013) versenyben a legjobb karrier-tanácsadói szolgáltatásért járó díjat. A versenyt az Euroguidance Központ – az európai uniós tanácsadó hálózat, az Euroguidance szlovákiai tagja – rendezi meg évente. 2015-ben az alapiskolások részére is kidolgozott változatért ugyancsak elismerésben részesült a szervezet. A programról képek és bővebb infók a www.tandemno.sk honlapon található.

